

KICHIK BIZNESLARDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI VA IQTISODIY-IJTIMOIIY OMILLAR

Alijonova Rayxona Akmaljon qizi

Farg'ona davlat texnika universiteti 2-bosqich talabasi

+998901625535, rayxonaalijonova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda kichik biznes sohasida ayollar tadbirkorligini rivojlantirish jarayoni, unga ta'sir etuvchi iqtisodiy va ijtimoiy omillar tahlil qilinadi. Tadqiqotda ayollar tadbirkorligining bandlikni oshirish, oilaviy daromadlarni ko'paytirish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashdagi roli ochib beriladi. Shuningdek, kredit va grantlarga kirish imkoniyatlari, raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi, ta'lim va malaka masalalari, ijtimoiy stereotiplar kabi omillarning ayollar biznes faolligiga ta'siri o'rganiladi. Maqolada davlat tomonidan amalga oshirilayotgan qo'llab-quvvatlash choralari va xalqaro tajribalar tahlil qilinib, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: ayollar tadbirkorligi, kichik biznes, iqtisodiy-ijtimoiy omillar, ayollar bandligi, moliyaviy inklyuziya, kredit va grantlarga kirish imkoniyati, davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, raqamli tadbirkorlik, ayollar startaplari, ta'lim va malaka oshirish, ijtimoiy stereotiplar, gender tenglik, biznes muhit, institutsional omillar, barqaror iqtisodiy rivojlanish.

KIRISH

Bugungi kunda kichik biznes iqtisodiy o'sishni ta'minlash, bandlikni kengaytirish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ayollar tadbirkorligi kichik biznes doirasida iqtisodiy faollikni oshirish, oilaviy daromadlarni ko'paytirish va jamiyatda gender tenglikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ayollar tomonidan boshqariladigan biznes subyektlari iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bilan birga, ijtimoiy mas'uliyat va innovatsion yondashuvlarning rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida ayollar tadbirkorligini rivojlantirish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 18-iyundagi “Ayollar tadbirkorligini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash va ularning bandligini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi qarori (lex.uz, №7433397) ushbu sohada muhim huquqiy va institutsional asos yaratdi. Mazkur hujjatda ayollarning kichik biznes va xususiy tadbirkorlikdagi ishtirokini kengaytirish, ularni moliyaviy resurslar

bilan ta'minlash, kasbiy va tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish hamda hududlarda ayollar bandligini oshirishga qaratilgan aniq vazifalar belgilangan.

Ushbu qarorga muvofiq, ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash maqsadida imtiyozli kreditlar va grantlar ajratish, biznes loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini soddalashtirish, ayollar uchun maxsus o'quv dasturlari va maslahat xizmatlarini tashkil etish ko'zda tutilgan. Shuningdek, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish orqali aholi bandligini ta'minlash va hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shish ustuvor vazifa sifatida e'tirof etilgan. Bu esa kichik biznesning ayollar uchun eng qulay iqtisodiy faoliyat shakllaridan biri ekanini yana bir bor tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, ayollar tadbirkorligining rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ular iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarni o'z ichiga oladi. Iqtisodiy omillar qatoriga moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati, kredit va grant mexanizmlarining samaradorligi, biznes muhitning qulayligi va infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi kiradi. Ijtimoiy omillar esa ayollarning ta'lim va malaka darajasi, oilaviy majburiyatlari, jamiyatda mavjud gender stereotiplari, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi hamda madaniy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Ushbu omillar o'zaro uyg'unlashgan holda ayollar tadbirkorlik faolligining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, davlat tomonidan yaratilayotgan imkoniyatlarga qaramay, ko'plab ayollar tadbirkorlik faoliyatini boshlash yoki kengaytirishda axborot yetishmasligi, biznesni boshqarish bo'yicha bilim va ko'nikmalarning kamligi, raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasining pastligi hamda ayrim ijtimoiy cheklovlar bilan yuzma-yuz kelmoqda. Shu bois, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish masalasiga kompleks yondashuv zarur bo'lib, unda iqtisodiy choralar bilan bir qatorda ijtimoiy omillar ham chuqur tahlil qilinishi lozim.

Mazkur maqolada kichik bizneslarda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish masalalari iqtisodiy va ijtimoiy omillar kesimida tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — ayollar tadbirkorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni aniqlash, mavjud muammolarni baholash hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining mazkur qarori doirasida belgilangan vazifalar ijrosini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilish asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Maqolada O'zbekiston tajribasi xalqaro amaliyot bilan taqqoslanib, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan siyosatning samaradorligi baholanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Ayollar tadbirkorligi masalasi so'nggi o'n yilliklarda iqtisodiy rivojlanish, bandlikni oshirish va ijtimoiy inklyuziyani ta'minlashning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida ilmiy tadqiqotlar markaziga aylangan. Xalqaro ilmiy adabiyotlarda ayollar tadbirkorligi nafaqat iqtisodiy faoliyat shakli, balki jamiyatda gender tenglikni

mustahkamlash, kambag'allikni qisqartirish va barqaror rivojlanishga erishish vositasi sifatida talqin qilinadi. Ayniqsa, kichik biznes doirasida ayollar tadbirkorligi moslashuvchanligi, nisbatan kam boshlang'ich kapital talab etishi va oilaviy majburiyatlar bilan uyg'unlashish imkoniyati tufayli alohida ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro tashkilotlar tadqiqotlarida ayollar tadbirkorligining iqtisodiy ahamiyati keng yoritilgan. Jumladan, World Bank tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ayollar tadbirkorligi rivojlangan mamlakatlarda yalpi ichki mahsulot o'sishiga sezilarli hissa qo'shishi, rivojlanayotgan mamlakatlarda esa ayollar bandligini oshirish orqali ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashi qayd etilgan. Bank ekspertlari ayollar tadbirkorligining asosiy cheklovlari sifatida moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatining cheklanganligi, ta'lim va biznes ko'nikmalarining yetarli emasligi hamda ijtimoiy stereotiplarni ko'rsatadi.

UNDP hisobotlarida ayollar tadbirkorligi "inklyuziv iqtisodiy o'sish" tushunchasi bilan chambarchas bog'lanadi. UNDP tadqiqotlariga ko'ra, ayollar tomonidan boshqariladigan kichik bizneslar ko'pincha ijtimoiy yo'naltirilgan bo'lib, mahalliy bandlikni ta'minlash, ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish va jamoa rivojiga hissa qo'shish bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, hisobotlarda ayollar tadbirkorligi rivojlanishida institutsional qo'llab-quvvatlash muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

Ilmiy adabiyotlarda ayollar tadbirkorligiga ta'sir etuvchi omillar odatda iqtisodiy va ijtimoiy guruhlariga ajratiladi. Iqtisodiy omillar qatoriga moliyaviy inklyuziya, kredit va grantlarga kirish imkoniyati, biznes muhitining qulayligi, soliq va huquqiy tizimning soddaligi kiradi. Ijtimoiy omillar esa ta'lim darajasi, oilaviy majburiyatlar, gender rollari, jamiyatdagi stereotiplar va madaniy qadriyatlar bilan bog'liq. Mazkur tasnif ko'plab tadqiqotchilar tomonidan qo'llab-quvvatlanadi va ayollar tadbirkorligini kompleks tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi.

OECD tadqiqotlarida ayollar tadbirkorligi kichik biznesning raqobatbardoshligini oshiruvchi omil sifatida baholanadi. OECD ma'lumotlariga ko'ra, ayollar boshchiligidagi kichik bizneslar raqamli texnologiyalarni joriy etishda ehtiyotkor, biroq uzoq muddatli barqarorlikka yo'naltirilgan strategiyani tanlaydi. Bu esa ularning inqirozlarga nisbatan chidamliligini oshiradi. Shu bilan birga, tashkilot ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun davlat siyosatida maxsus dasturlar va moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etishni tavsiya qiladi.

O'zbekiston sharoitida ayollar tadbirkorligi masalasi so'nggi yillarda ilmiy va amaliy jihatdan faol o'rganila boshladi. Milliy tadqiqotlarda ayollar tadbirkorligining rivojlanishi bevosita davlat siyosati va institutsional islohotlar bilan bog'lanadi. Xususan, 2024-yilda qabul qilingan ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash va ularning bandligini ta'minlashga qaratilgan Prezident qarori (lex.uz, №7433397) ushbu yo'nalishda muhim burilish nuqtasi bo'ldi. Mazkur hujjatda ayollarning kichik biznesga kirishini yengillashtirish, imtiyozli kredit va grantlar ajratish, biznes ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha aniq vazifalar belgilangan.

Shuningdek, ikkinchi normativ hujjat (lex.uz, №7444738) ayollar bandligini ta'minlash, kasb-hunar va tadbirkorlikka o'qitish tizimini takomillashtirishga qaratilgan bo'lib, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda inson kapitali omiliga alohida urg'u beradi. Ushbu hujjatlarda ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish faqat moliyaviy yordam bilan cheklanmasdan, ta'lim, maslahat va institutsional qo'llab-quvvatlash bilan uyg'unlashtirilishi zarurligi ta'kidlanadi.

Mahalliy manbalar orasida Savdo-sanoat palatasining tahliliy materiallari muhim o'rin tutadi. Palata tomonidan e'lon qilingan ma'lumotlarda (chamber.uz, 2024) ayollar tadbirkorligining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan asosiy muammolar sifatida hududlar o'rtasidagi infratuzilma tafovutlari, moliyaviy savodxonlikning pastligi va axborot yetishmasligi ko'rsatilgan. Shu bilan birga, palata ayollar tadbirkorligini rivojlantirish kichik biznesning umumiy raqobatbardoshligini oshirishini qayd etadi.

O'zbekistonlik olimlarning ilmiy ishlarida ayollar tadbirkorligi ko'pincha ijtimoiy-iqtisodiy jarayon sifatida tahlil qilinadi. Tadqiqotlarda ayollar tadbirkorligi oilaviy daromadlarni barqarorlashtirish, ishsizlikni kamaytirish va ijtimoiy himoyani kuchaytirish bilan bog'lanadi. Ayrim mualliflar ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda "yumshoq omillar" — ya'ni motivatsiya, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va jamiyatdagi munosabatlar hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ta'kidlaydi.

Xalqaro empirik tadqiqotlarda ayollar tadbirkorligi va moliyaviy inklyuziya o'rtasidagi bog'liqlik keng o'rganilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bank hisobiga ega bo'lish, raqamli to'lov tizimlaridan foydalanish va mikromoliyaviy xizmatlarga kirish imkoniyati ayollar tadbirkorligini boshlash ehtimolini sezilarli darajada oshiradi. Bu jihat O'zbekiston sharoitida ham dolzarb bo'lib, so'nggi yillarda raqamli bank xizmatlari kengayishi ayollar biznes faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish masalasida davlat siyosati muhim rol o'ynaydi. Biroq, faqat normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilish yetarli emas. Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, davlat tomonidan yaratilgan imkoniyatlar real natija berishi uchun ular ta'lim, maslahat xizmatlari va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bilan uyg'unlashishi lozim. Aks holda, ayollar tadbirkorligi rasmiy statistik ko'rsatkichlar darajasida rivojlanib, amaliy samaradorlik past bo'lib qolishi mumkin.

Shuningdek, adabiyotlarda hududiy tafovutlar masalasi ham alohida ko'rib chiqiladi. Qishloq joylarda yashovchi ayollar uchun tadbirkorlik imkoniyatlari cheklangan bo'lib, bu infratuzilma, transport va axborot texnologiyalariga kirish imkoniyatlari bilan bog'liq. Shu sababli, ilmiy manbalarda ayollar tadbirkorligini hududiy rivojlanish siyosati bilan uyg'unlashtirish zarurligi qayd etiladi.

Umuman olganda, mavzuga oid adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik bizneslarda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish murakkab va ko'p omilli jarayon bo'lib, u iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional omillarning o'zaro ta'siri natijasida

shakllanadi. Xalqaro va mahalliy tadqiqotlar, shuningdek, O'zbekiston Respublikasida qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar ushbu sohani rivojlantirish uchun muhim asos yaratmoqda. Biroq, ilmiy adabiyotlarda ayollar tadbirkorligini baholashda kompleks yondashuv yetarli darajada shakllanmaganligi qayd etiladi. Aynan shu jihat mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi va keyingi bo'limlarda empirik tahlil o'tkazish zarurligini asoslaydi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda kichik bizneslarda ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga ta'sir etuvchi iqtisodiy va ijtimoiy omillarni aniqlash hamda ularning amaliy ahamiyatini baholash maqsadida kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida rasmiy statistik ma'lumotlar, davlat organlari va xalqaro tashkilotlar hisobotlari, shuningdek, amaliy kuzatuv va so'rov natijalaridan foydalanildi.

Tahlil metodologiyasi ayollar tadbirkorligining hozirgi holatini baholash, hududlar kesimidagi tafovutlarni aniqlash, davlat siyosati va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining natijadorligini o'rganish, shuningdek, iqtisodiy va ijtimoiy omillarning o'zaro ta'sirini ko'rsatishga qaratildi. Bunda qiyosiy tahlil, kuzatuv, umumlashtirish va mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi.

Shuningdek, ayollar tadbirkorligiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganishda moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati, bozor va infratuzilma sharoitlari, raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi, ta'lim va malaka, oilaviy majburiyatlar hamda ijtimoiy stereotiplar asosiy tahlil mezonlari sifatida belgilandi. Shu asosda amaliy natijalarni tizimli ravishda baholash imkoniyati yaratildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda O'zbekistonda ayollar tadbirkorligining miqdoriy ko'rsatkichlarida ijobiy o'sish kuzatilmoqda. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yil holatiga kelib kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining qariyb 27–30 foizi ayollar tomonidan boshqarilmoqda. Bu ko'rsatkich 2019-yilga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'lib, ayollar iqtisodiy faolligining oshib borayotganidan dalolat beradi. Ayollar tomonidan tashkil etilgan korxonalar asosan savdo, xizmat ko'rsatish, hunarmandchilik, ta'lim, tikuvchilik va oziq-ovqat ishlab chiqarish sohalarida jamlangan.

Hududlar kesimida tahlil shuni ko'rsatadiki, ayollar tadbirkorligi Toshkent shahri, Samarqand, Farg'ona va Andijon viloyatlarida nisbatan faol rivojlangan. Qishloq hududlarida esa ayollar biznes faolligi asosan oilaviy tadbirkorlik va yakka tartibdagi mehnat faoliyati shaklida namoyon bo'lmoqda. Bu holat hududiy infratuzilma va bozorga chiqish imkoniyatlari bilan chambarchas bog'liq.

Amaliy tahlil davomida ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat siyosatining natijalari alohida o'rganildi. Xususan, 2024-yilda qabul qilingan

Prezident qarorlari asosida ayollar uchun imtiyozli kreditlar, grantlar, o'quv va maslahat xizmatlari kengaytirildi. Ushbu chora-tadbirlar natijasida minglab ayollar tadbirkorlik faoliyatini boshlash yoki kengaytirish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Ayollar uchun ajratilgan imtiyozli kreditlar asosan kichik hajmli bo'lib, ularning foiz stavkasi bozordagi o'rtacha kredit stavkalariga nisbatan past belgilandi. Bu ayollar uchun moliyaviy yukni kamaytirib, biznesga kirish to'sig'ini pasaytirdi. Amaliy kuzatuvlarga ko'ra, kredit olgan ayollarning aksariyati xizmat ko'rsatish va ishlab chiqarish sohalarida faoliyatini yo'lga qo'ygan.

Shu bilan birga, "Ayollar daftari" tizimi orqali aniqlangan ehtiyojmand ayollar uchun tadbirkorlikka o'qitish dasturlari tashkil etildi. Ushbu dasturlar ayollarning biznes reja tuzish, moliyaviy boshqaruv va marketing bo'yicha bilimlarini oshirishga xizmat qilmoqda. Natijada, tadbirkorlikni boshlagan ayollarning biznes yuritish barqarorligi sezilarli darajada yaxshilangan.

Amaliy tahlil shuni ko'rsatadiki, ayollar tadbirkorligiga eng kuchli ta'sir ko'rsatuvchi iqtisodiy omil moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati hisoblanadi. So'rov natijalariga ko'ra, ayollarning katta qismi biznes boshlashdagi asosiy muammo sifatida boshlang'ich kapital yetishmasligini ko'rsatgan. Kredit va grant dasturlaridan foydalangan ayollarda esa biznesni saqlab qolish va kengaytirish imkoniyati ancha yuqori bo'lgan.

Ikkinchi muhim omil bozor va infratuzilma masalasidir. Yirik shaharlarda faoliyat yuritayotgan ayollar uchun bozorga chiqish imkoniyatlari kengroq bo'lsa, chekka hududlarda transport, logistika va axborot yetishmasligi biznes faoliyatini cheklab qo'ymoqda. Bu esa ayollar tadbirkorligini hududiy rivojlanish siyosati bilan uzviy bog'lash zarurligini ko'rsatadi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi ayollar tadbirkorligining iqtisodiy samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Onlayn savdo, ijtimoiy tarmoqlar orqali marketing va raqamli to'lov tizimlaridan foydalangan ayollar bizneslari daromad jihatidan ancha barqaror bo'layotgani kuzatilmoqda.

Ijtimoiy omillar tahlili shuni ko'rsatdiki, ta'lim va malaka darajasi ayollarning biznes boshlashga bo'lgan ishonchini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Tadbirkorlikka oid treninglarda qatnashgan ayollarning aksariyati biznes faoliyatini yanada kengaytirishga intilmoqda.

Oilaviy majburiyatlar ham ayollar tadbirkorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ko'plab ayollar uchun biznes yuritish va oilaviy vazifalarni birgalikda olib borish muhim muammo bo'lib qolmoqda. Shu bois, kichik biznes ayollar uchun moslashuvchan faoliyat shakli sifatida tanlanmoqda.

Bundan tashqari, ijtimoiy stereotiplar ayrim hududlarda ayollar tadbirkorligining rivojlanishini sekinlashtirmoqda. Jamiyatda ayollarning biznes yuritishiga nisbatan ehtiyotkor munosabat saqlanib qolayotgan holatlar mavjud. Biroq, davlat siyosati va muvaffaqiyatli ayol tadbirkorlar misolida bu stereotiplar asta-sekin bartaraf etilmoqda.

Umuman olganda, amaliy tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik bizneslarda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish iqtisodiy va ijtimoiy omillarning o'zaro uyg'unligi asosida amalga oshmoqda. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash, ta'lim va maslahat xizmatlari, raqamli imkoniyatlar ayollar biznes faolligini oshirishda muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy muhit va hududiy sharoitlar ushbu jarayonning tezligi va samaradorligini belgilab bermoqda. Natijalar kelgusida ayollar tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha kompleks yondashuv zarurligini tasdiqlaydi. Bunda iqtisodiy choralar ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bilan birgalikda amalga oshirilishi lozim.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik bizneslarda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish O'zbekiston iqtisodiyotida barqaror o'sish, bandlikni oshirish va ijtimoiy tenglikni mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayollar tomonidan tashkil etilgan va boshqariladigan kichik biznes subyektlari nafaqat iqtisodiy faollikni kengaytiradi, balki oilaviy daromadlarning barqarorlashuvi, kambag'allik darajasining pasayishi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham sezilarli rol o'ynamoqda. Shu bois, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish masalasi faqat alohida ijtimoiy muammo emas, balki strategik iqtisodiy vazifa sifatida qaralishi zarur.

Tadqiqot davomida o'tkazilgan adabiyotlar tahlili va amaliy tahlil natijalari ayollar tadbirkorligi rivojiga ta'sir etuvchi omillar iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarining o'zaro uyg'unligi asosida shakllanishini tasdiqladi. Moliyaviy resurslarga kirish imkoniyati, imtiyozli kredit va grant dasturlarining mavjudligi, biznes muhit va infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi ayollar tadbirkorligi uchun muhim iqtisodiy omillar sifatida namoyon bo'ldi. Shu bilan birga, ta'lim va malaka darajasi, oilaviy majburiyatlar, ijtimoiy stereotiplar hamda jamiyatdagi gender rollari ayollarning tadbirkorlik faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi ijtimoiy omillar ekanligi aniqlandi.

Davlat tomonidan qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, xususan, ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan Prezident qarorlari ushbu sohada muhim institutsional asos yaratdi. Imtiyozli moliyalashtirish, tadbirkorlikka o'qitish dasturlari va maslahat xizmatlarining joriy etilishi ayollarning kichik biznesga kirish imkoniyatlarini kengaytirdi. Biroq, tadqiqot natijalari ushbu chora-tadbirlarning amaliy samaradorligi hududlar kesimida bir xil emasligini, ayrim hududlarda infratuzilma va axborot yetishmasligi sababli ayollar tadbirkorligi salohiyati to'liq ro'yobga chiqmayotganini ko'rsatdi.

Amaliy tahlil shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalardan foydalanish ayollar tadbirkorligi samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Onlayn savdo, raqamli to'lov tizimlari va ijtimoiy tarmoqlar orqali marketing ayollar biznesining bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytirib, ularning daromad barqarorligini mustahkamlamoqda. Shu bilan birga, moliyaviy va raqamli savodxonlik darajasining yetarli emasligi ayrim

ayollar uchun jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda, bu esa ushbu yo'nalishda tizimli yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari asosida shunday xulosa qilish mumkinki, ayollar tadbirkorligini rivojlantirishda faqat iqtisodiy qo'llab-quvvatlash yetarli emas. Eng yuqori samaradorlik moliyaviy yordam, ta'lim va maslahat xizmatlari, raqamli imkoniyatlar hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining o'zaro uyg'unlashuvi orqali ta'minlanadi. Shu sababli, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish siyosati kompleks va uzoq muddatli yondashuvga asoslanishi lozim.

Umuman olganda, O'zbekiston sharoitida kichik bizneslarda ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun zarur huquqiy, institutsional va iqtisodiy shart-sharoitlar shakllanmoqda. Biroq, ushbu salohiyatdan to'liq foydalanish uchun hududiy tafovutlarni kamaytirish, ayollar uchun moliyaviy va raqamli savodxonlikni oshirish, ijtimoiy stereotiplarni bartaraf etish hamda davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish zarur. Aynan shu yo'nalishlar kelgusida ayollar tadbirkorligini yanada rivojlantirish va uning iqtisodiy hamda ijtimoiy samaradorligini oshirish uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALAILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 18-iyundagi qarori. "Ayollar tadbirkorligini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash va ularning bandligini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida".
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yildagi qarori. "Ayollar bandligini ta'minlash va ularning iqtisodiy faolligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida".
3. O'zbekiston Savdo-sanoat palatasi. Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha tahliliy ma'lumotlar. Toshkent, 2024.
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bo'yicha statistik to'plam. Toshkent, 2023–2024.
5. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash dasturlari bo'yicha ma'lumotlar. Toshkent, 2023.
6. World Bank. Women, Business and the Law 2023. Washington, DC : World Bank Publications, 2023.
7. World Bank. Enhancing Women's Economic Opportunities through Entrepreneurship. Washington, DC, 2022.
8. UNDP. Women's Entrepreneurship and Inclusive Economic Growth. New York : United Nations Development Programme, 2023.
9. OECD. The Missing Entrepreneurs 2021: Policies for Inclusive Entrepreneurship. Paris : OECD Publishing, 2021. DOI: 10.1787/71b7a9bb-en.
10. Asian Development Bank. Supporting Women Entrepreneurs in Central Asia. Manila : ADB, 2021.
11. International Labour Organization. Women Entrepreneurs and the Future of Work. Geneva : ILO, 2022.

12. European Bank for Reconstruction and Development. Advancing Women in Business in Emerging Economies. London, 2023.
13. Global Entrepreneurship Monitor. Women's Entrepreneurship Report. London : GEM Consortium, 2022.
14. Kuziev A. R. Kichik biznesda ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning iqtisodiy omillari // Iqtisodiyot va innovatsiyalar jurnali. 2022. № 4. 45–52-betlar.
15. Yuldashev K. Yo. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish muammolari. Toshkent : Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.
16. O'zbekistonda ayollar tadbirkorligining rivojlanish tendensiyalari // Toshkent Economic Review. 2023. № 3. 28–36-betlar.
17. McKinsey & Company. The Power of Parity: Advancing Women's Equality in Emerging Markets. New York, 2022.
18. UN Women. Women's Entrepreneurship and Gender Equality. New York : United Nations, 2023.
19. GIZ. Promoting Women-Owned SMEs in Developing Economies. Berlin, 2021.
20. World Economic Forum. Global Gender Gap Report. Geneva, 2022.